

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

לחצות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

עיון | צורת מצוות התנופה בביכורים ובמנחות

מבואר בגמרא שלנו שלדעת רבי יהודה "והנחתו – זו תנופה", ופירש רש"י שמניפו לארבע רוחות העולם ומעלה ומוריד, ממש כמו שאנו מכירים בנענועי הלולב.

ובאמת, הסוגיא של נענועי הלולב בסוכה דף לז, ב משווה בין נענועי הלולב לצורת הנפת שתי הלחם ושני כבשי עצרת, שמוליך ומביא לעצור רוחות רעות ומעלה ומוריד לעצור טללים רעים.

אמנם דעת התוספות בסוכה שם שאין זה בכל התנופות אלא רק בשתי הלחם בעצרת שנידונים בו על הפירות ובלולב בסוכה שנידונים בו על המים [ומסתמא כוונתם דה"ה לעומר שנידונים על התבואה], אבל בשאר התנופות אינו מניף לד'

רוחות ומעלה ומוריד. אבל רש"י כאן הולך לשיטתו שם שכתב להדיא שכך הוא בכל התנופות שבתורה שמוליך ומביא ומעלה ומוריד.

והנה, בדיני נענועי הלולב רבו השיטות ופרטי הפרטים. שיש מצוה ג' פעמים בכל רוח, ובכל פעם מנענע גם ג' נענועים קטנים. ויש בזה אריכות גדולה בראשונים ובאחרונים עד לפני בערך

מאתיים שנה. אחר כך, כנראה מחולשת הדורות, נמנו וגמרו שמכיון שאין זה מעכב הרי יש לעשות לכתחילה כפי שסיכם הט"ז איך לצאת כל השיטות ודי בזה.

ויש לדון האם כל פרטי הדינים של נענועי הלולב שווים לדיני תנופה של מנחות וביכורים, והאם צריך להוליך לכל רוח ג' פעמים כמו בלולב [והרי מסתמא אין צריך לכסס את הביכורים כמו שצריך לכסס את הלולב לדעת הרמ"א...]

חיזוק | החשיבות של "תחילה וסוף"

דעת רש"י בכמה מקומות (הובא בתוד"ה ומאן) שמניפים

את הביכורים ב' פעמים, פעם אחת לפני הקריאה ופעם אחת לאחריה. מעניין שמצאנו כך גם במצוות נענועים, שהמצוה היא לנענע בפרק "הודו לה'" שבהלל, "תחילה וסוף", היינו בפסוק "הודו" שבתחילת הפרק ובפסוק "הודו" שבסוף הפרק.

דבר זה אנו רואים בתורה בהרבה מקומות, שכאשר עושים משהו ב"תחילה וסוף" הרי זה כאילו כולל הכל. אם הוא מניף בתחילה ובסוף הרי זה כאילו הניף בכל משך הקריאה. כך גם בכריעות בתפילה, כורע בתחילת התפילה וכורע בסופה, ועוד ועוד. ההתחלה והסיום הם הזמנים החשובים ביותר הקובעים את היחס לכלל הדבר. לכן, תחילת יום וסופו, תחילת חודש וסופו, תחילת שנה וסופה – יש בהם חיזוק מיוחד. "ראשית השנה" ו"אחרית השנה".

יש מלומדי ה"דף היומי" שמרגישים שאם יש להם "חורים" באמצע המסכת, הם אינם "שייכים" לשמחת הסיום הממשמשת ובאה, אבל צריך לדעת שאם התחלת את המסכת במרץ וגם תסיים אותה ככה, הרי זה נחשב בהרבה מובנים שכללת את כל המסכת.

כך אנו עומדים לעשות בעז"ה ב"תיקון ליל שבועות" שבו לומדים את כל התורה בצורה כזו של "תחילת ספר" ו"סוף ספר".

בימים אלו רבים מתחילים את "זמן קיץ", וזאת הזדמנות טובה לאחל להם שתהיה להם התחלה טובה שתביא בעז"ה לסיום טוב ומוצלח!

מעניין לדעת | משלוח מנות בכלים נפרדים!

הגמרא שלנו דנה על ביכורים שמקצתם בפנים ומקצתם בחוץ. איך זה יתכן? מבארים הראשונים שרבי אליעזר סובר ש"אגד כלי לא שמיא אגד" ולכן כאשר יש כמה פירות בכלי אחד שעומד חציו בפנים וחצי בחוץ, הרי חלק מהפירות נחשבים בפנים וחלקם בחוץ. אבל למ"ד "אגד כלי שמיא אגד" נגדרים כל הפירות יחד, וכל עוד יש חלק שנמצא בחוץ עדיין לא נחשב שמקצתם נכנסו לפנים. ראו על זה בהרחבה במהדורת שוטנשטיין הערה 3.

מעניין לדעת שלדעת ה"בן איש חי" לא יוצאים ידי חובת משלוח מנות אם כל המנות נמצאות בכלי אחד, כי הרי "אגד

וורט | מקרא ביכורים בדרך שאלה ותשובה

בגליונות הקודמים הבאנו את דברי הראב"ה שבקריאה של ביכורים דורשים את כל הדרשות של ארמי אובד אבי, כמו בהגדה של פסח, וצידדנו לבאר עפ"י דברי האור שמח שיש ילפותא "עניה – עניה", מביכורים שנאמר בהם "וענית" למצה שנאמר בה "עוני".

והנה בסיפור יציאת מצרים על המצה ישנו דין מיוחד שהוא צריך להיות בדרך של שאלה ותשובה, ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעים את כל התורה, צריכים לשאול מה נשתנה ורק אז להשיב עבדים היינו. וצריך להבין מהיכן המקור שיש חובה לשאול ולהשיב גם כאשר יודעים מעיקרא את התשובה.

ונראה לומר שגם את זה לומדים ממקרא ביכורים. דהנה במקרא ביכורים כתוב 'וענית ואמרת' ותרגם אונקלוס וְתַתִּיב וְתִימַר, והיינו שפירש "עניה" מלשון "תשובה", וכתב על זה האבן עזרא שם "יתכן שישאלו הכהנים לאמר 'מה זה שהבאת' על כן וענית", והיינו שהתחדש כאן שגם מקרא ביכורים הוא בדרך שאלה ותשובה, שהכהן שואל את המביא והוא עונה לו במקרא ביכורים.

לפי"ז אפשר לומר שגם מקור הדבר שצריך דרך שאלה ותשובה בסיפור יציאת מצרים גם הוא נלמד מצורת העניה של הביכורים שהיא תשובה על שאלת הכהן [והלא גם שם יודע הכהן כל עניין הביכורים ואפ"ה שואלו כדי לקיים דין 'ותתיב' ומזה למדנו לכאן שאפילו שהוא חכם ויודע, וגם הילד לרוב למד ההגדה, שייך בזה לשון שאלה ותשובה].

מוסר | להיות אמיתי מול ה'!

בגמרא שלנו למדנו שגר אינו יכול לקרוא את פרשת ביכורים, כי הרי אינו יכול לומר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו. ואמנם אין כן ההלכה, כי מכיון שאברהם אבינו הוא אביהם של הגרים כמו שכתוב "אב המון גוים", הוא יכול לומר "לאבותינו".

אבל דעת הגמרא שלנו שאף על פי שאברהם אבינו הוא אב המון גוים, מכל מקום אי אפשר לעמוד לפני הקב"ה ולומר דבר שאינו אמיתי לגמרי, כי "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני".

יתירה מזאת אנו למדנו בדברי הגמרא בבבא בתרא שמי שיש לו ספק האם הוא קנה רק את האילן או גם את הקרקע מביא ואינו קורא, כי שמא אינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי", ולכאורה למה לא נחייבו לקרוא את הפסוקים מספק, וכי יש בזה חשש "ברכה לבטלה"? אלא שאנו חוששים שאם באמת לא קנה קרקע, אם כן הרי הוא דובר שקרים, ודובר

כלי שמיה אגד" ונחשב הכל כמנה אחת. [ה"בן איש חי" כתב זאת גם בספרו, וגם בספר "תורה לשמה" שכתב בעילום שם בשם חכם אלמוני מדורות קודמים].

ויש להביא קצת סייעתא לדבריו, מדברי הגמרא במסכת מגילה דף ז, ב שמתארת את משלוח המנות שרבה שלח למרי בר מר, שק מלא תמרים וכוס של קמח חיטים קלויים, ומרי בר מר החזיר לו שק של זנגוויל וכוס של פלפלים חריפים, הרי שכל מין היה בתוך כלי בפני עצמו.

לפני כמה שנים ערכתי בפורים "שחזור" של אותו משלוח מנות קדוש: "שק תמרים" וכוס של חיטים מתוקים מחד גיסא, ו"שק זנגוויל" ו"כוס פלפלין חריפים" מאידך גיסא...

מביאין של רבה לביאין של ארי
מביאין של ארי לביאין של רבה

משלוח המנות העתיק בעולם!
מפורסם שנת ד' אלפים ס', לפני יותר מ-1700 שנים.

לפנים שייחזור למשלוח המנות של האמוראים הקדושים רבה ומרי בר מר, שנשלחו בפורים שנת ד' אלפים ס' (משוער), לפני יותר מאלף ושבע מאות שנים!

בגמרא במגילה ז, ב מבואר שרבה העדיף לשלוח משלוח מנות פשוט אבל מתוק: **שק מלא תמרים** (הממתק העממי בבבל)

וכוס של קמח חיטים מתוקות (שימוש בזמנם כחוספת למרק, כמו "שקדי מרק" שלנו...) ואילו מרי בר מר העדיף להשיב לו משלוח מנות יוקרתי וחריף, ולכן שלח: **שק מלא זנגביל** (שורש-תבלין קר וחריף, נקרא בזמננו גם 'גינג'ר) **וכוס מלאה פלפלים חריפים ארוכים** (גם הם מיעדים בעיקר לתיבול)

הידעת | איזו הלכה ייחודית רק לתושבי ירושלים העתיקה

בדף שלנו אנו לומדים על הבדל להלכה שקיים עד ימינו בין יושבי ירושלים העתיקה לבין יושבי שאר המקומות מחוץ לחומות.

ישנו איסור לפדות מעשר שני טהור בתוך ירושלים, ומאידך, למדנו עתה בפרשת שמיי, שפירות אינם מקבלים טומאה לפני שהם מוכשרים ע"י נתינת משקה.

לכן תושבי ירושלים שבתוך החומות [אם יש להם פירות לא מעושרים] צריכים להרטיב את הפירות באחד המשקים, ולטמא אותם, ורק אז לחלל את המעשר שני שבתוכם.

חיזוק | "בכל נפשך" למות מתוך דברי תורה!

בגליון הדף שלנו נרשם "רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה". מלשון זו משמע שרש"י נפטר **תוך כדי כתיבת המילים האחרונות** בפירושו על מכות "והא רחץ טהור דטבל ועלה אוכל במעשר", וקיים בעצמו את דברי הרמב"ם שאדם צריך ללמוד תורה אפילו ביום מותו ממש.

[הסבא שלי רבי שמחה שלמה לוי, הדבר האחרון שהוא לימד אותי כמה ימים קודם מותו היה על מעלת הייסורים שמטהרים את האדם. וקראתי עליו, רבנו גופו טהור וסיים בענייני יסורים המטהרים את האדם].

שמעתי פעם לבאר, מה החידוש שאפילו ביום מותו צריך אדם ללמוד תורה, וכי מדוע היה הוה אמינא שפטורים אז ממצוות תלמוד תורה? אלא מכיון שעיקר לימוד תורה הוא על מנת לעשות, לכן היה מקום לומר שביום מותו שכבר לא יכול לפעול ולקיים את מה שלומד, אינו חייב בלימוד תורה. לכן הוצרך הרמב"ם ללמדנו שאפילו ביום מותו הוא חייב בלימוד התורה.

וחשבתי לבאר שמקורו של הרמב"ם הוא ממה שכתוב "ואהבת את השם אלוך בכל לבבך ובכל נפשך", ודרשו חז"ל - אפילו נוטל את נפשך, ואחר כך כתוב "והיו הדברים האלה" ומפרש רש"י "כיצד היא אהבתו, והיו הדברים האלה על לבבך", זאת אומרת שאת ה"ואהבת" שכתוב בפסוק הראשון מקיימים על ידי לימוד התורה, והרי על זה כתוב "אפילו נוטל את נפשך", הנה יש לנו מכאן מקור למצווה מיוחדת להראות אהבת השם על ידי לימוד התורה בשעת נטילת הנפש.

מעשה רב | צדיקים שנפטרו תוך כדי לימוד התורה

הסבא שלי, הגה"ק רבי חיים יצחק מאליק הי"ד, זכה לעסוק בתורה בשעת מיתתו ממש, ולמות מתוך דברי תורה. לפי עדות נאמנה הוא נפטר במחנה העינויים תוך כדי עבודת כפיה ושינון גמרא בעל פה באוזני היהודים שעבדו בפרך סביבו. בזמן ששפתותיו רחשו דברי תורה ויראת ה', גברה חולשת גופו הטהור, ונסתלקה נשמתו הטהורה לגנזי מרומים.

והנה לשון הרמב"ם הוא 'עד אימתי חייב אדם ללמוד תורה, עד יום מותו, שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח'. מבואר שהטעם שצריך ללמוד עד זמן מיתה הוא בשביל שלא ישכח את לימודו "כל ימי חייו עד הרגע האחרון".

והנה בזהירות זו של 'פן יסורו מלבבך כל ימי חיך' נזהר

שקרים לא יכון לנגד עיני.

כשלמדתי אצל **רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל** בישיבה, הוא היה מזכיר את הגמרא הזו לפני הסליחות, והיה אומר "תראו כמה הקפידו להיות אמיתיים כשעומדים לפני השם, אז איך אנחנו ניגשים לומר "ולנו בושת הפנים" אם איננו משתדלים להרגיש באמת ככה!...

בית הוראה | ירושלים "לפני השם" גם בזמן הזה – תחנון ולולב

מבואר בגמרא שלנו שגם אחרי חורבן הבית, נחשבת ירושלים "לפני השם" לגבי דיני חילול מעשר שני. מעניין לדעת שלמרות המוזכר בפוסקים שבמקום שאין ספר תורה אין נפילת אפיים, מכל מקום בירושלים נהגו ליפול אפיים גם במקום שאין בו ספר תורה, כי כולה נחשבת "לפני השם".

אמנם **רבינו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** צידד שמנהג זה לא שייך בשכונות הרחוקות כמו בית וגן, אבל עכ"פ בשכונות הסמוכות לעיר העתיקה היה המנהג בירושלים ליפול אפיים גם במקום שאין ספרי קודש.

בתקופת הקורונה, בלט מאוד הדבר. בעוד בכל מנייני החצרות שברחבי העולם לא נפלו על פניהם, הרי בחצרות הירושלמיות המשיכו לנהוג בנפילת אפיים לפני ה'.

עוד נידון מצאנו **לגבי לולב כל שבעה**. דעת הביכורי יעקב שלדעת הרמב"ם גם בזמן הזה יש מצווה מן התורה לנענע בירושלים כל שבעת הימים ולקיים בזה "ושמחתם לפני השם אלוכיכם שבעת ימים".

רבינו הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה נוסע כל יום מימי חג הסוכות לכותל המערבי בשביל לנענע על הלולב. הוא לא היה מתפלל שם, רק נוסע לנענע בלולב לפני השם ולחזור לתלמודו...

תעלומה | כמה פעמים מת רש"י?

כמה פעמים מת רש"י? בדף שלנו כתוב "כאן מת רש"י", גם בבבא בתרא דף כ"ט כתוב "כאן מת רש"י", וכן בפסחים נראה שרש"י נפטר תוך כדי כתיבת פירושו, כי הרשב"ם החליף אותו בסוף המסכת.

כנראה שרש"י עסק בו זמנית בכמה מהדורות של פירושו. לכן בזמן מותו הוא היה עסוק בכמה מסכתות, בכתבת מהדורה אחת של בבא בתרא, ומהדורה אחרת של פסחים, ומהדורה של מכות.

מעניין לציין את דעת הבעל המאור שמקיימים את מצוות ביעור חמץ על ידי אכילתו. כנראה דעתו שגם זה נכלל בלשון "ביעור" כדכתיב (שמות כב ד) "ובער בשדה אחר" ותרגם אונקלוס וַיִּכּוֹל בְּחֶקֶל אֶחָד, הרי שגם האכילה נכללת בלשון בעור.

ראיתי בכתבי הגאון רבי אביגדור נבנצאל שליט"א שכתב (בהערותיו לספר העקיבות התרגומית לרבי רפאל בנימין פוזן ז"ל) שאפילו לפי הגירסאות שתרגמו וביער בשדה אחר "ויוקיד בחקל אחר" לשון שריפה, גם זה יכול להתפרש על נזקי שן, על פי מה שכתב הרש"ש בפסחים כ"א ע"ב שגם לרבי יהודה דאין ביעור אלא שריפה יכול לקיים הביעור באכילתו שהרי חום הגוף שורפו.

ולדבריו, גם הלשון לא "ביערת" ממנו בטמא יכולה גם כן להתפרש לשון שריפה ותבערה, והכוונה תהיה לאכילה ששורפת את המאכל.

מהדף ליומי | פשר החביבות שב"משארותם על שכמם"

מבואר בגמרא שיש הבדל בין מי שנושא משא על כתפו, לבין מי שנושא משא על גבי מוט שמונח עליו, שאם הוא נושא את המעשר על כתיפו, זה נחשב חלק ממנו, ואנו דורשים על זה את הדרשה "כי ירחק ממך – ממילואך", כי המשא שלו נחשב כמילואו וחלק ממנו, אבל אם הוא נושא את המעשר על המוט, והוא נכנס לתוך העיר כשהמעשר עדיין בחוץ, יתכן שיכול לפדותו כי אין זה נחשב "מילואו".

והנה, בימים אלו עדיין אכלו ישראל את המצות שנשאו בחביבות על כתפיהם ולא הניחו על חמוריהם "משארותם צרורות בשמלותם על שכמם". מהסוגיא שלנו אנו מבינים מדוע נשיאת המצות על הכתפיים מראה על חביבות יתר, כי מה שאתה נושא עליך נהיה חלק ממך, חלק ממילואך. הם רצו שהמצות יהיו "חלק מהם".

זקני רבי חיים יצחק זי"ע כל ימי חייו, והיה יושב ומשנן את תלמודו בעמל וביגיעה יותר ממאה פעמים ואחת, כדי שלא לשכוח תלמודו. על זה כתב את ספרו הנורא 'ובחרת בחיים' על חובת הזהירות משכחת חלק מחלקי התורה, ואיך צריך לשנן כל שורה ומילה פעמים רבות עד שתהא מונחת בכיסו ורק אז להמשיך הלאה, ועל התפילות שצריך להתפלל על זה, והסגולות לזכרון וכו'. והנה זכה לקיים בעצמו ללמוד תורה עד רגע מיתתו כדי לקיים את האזהרה שכה הקפיד עליה "פן יסורו מלבבך כל ימי חיך".

ידיד נפשי ובן דודי היקר הגאון **רבי דוב פלאי** זצ"ל זכה גם הוא להסתלק לעולמו תוך כדי דברי תורה עם ילדיו ועם תלמידי חכמים שבאו לבקרו.

וכן מפורסם על רבינו **הגרי"ג אדלשטיין** זצ"ל שביום האחרון עוד הכין את השיעור וכתב את הראשי פרקים.

חידה | מי יותר קרוב אל האדם: חתנו או תלמידו?

בגליון רשום "מכאן ואילך לשון **תלמידו** רבי יהודה ב"ר נתן". הוא לא היה רק תלמידו, הוא היה חתנו כבנו! משמע שהחשיבו את התואר "תלמידו" כיותר קרוב מאשר "חתנו"... כך גם בבבא בתרא כתוב "מכאן ואילך פירוש **תלמידו** רבי שמואל", אע"פ שהוא היה נכדו החביב!... הרי לנו שתלמיד יותר קרוב מאשר חתן או נכד, שאביו מביאו לחיי עוה"ז ורבו מביאו לחיי עוה"ב....

נידון | האם מקיימים "ביעור" חמץ על ידי אכילתו

בגמרא שלנו מבואר שכוונת הפסוק "לא ביערתי ממנו בטמא" הוא מלשון אכילה, וזה המקור שאסור לאכול מעשר שני בטומאה.